

Mirko Petrović, KONKORDATSKO PITANJE KRALJEVINE
SRBA, HRVATA I SLOVENACA, Beograd 1997.

U veku čije poslednje godine brojimo tek je nekolicina srpskih i jugoslovenskih istoričara iskazala veće interesovanje za odnose jugoslovenske države i rimokatoličke crkve. Mirko Petrović je po godinama i svome prisustvu u nauci najmlađi među njima. Po obrazovanju pravnik, a po vokaciji pravni istoričar, on se odvažio da u svome magistarskom radu obradi složeno pitanje pokušaja sklapanja konkordata između Svete Stolice i Kraljevine SHS.

Reč je o celovitoj, zrelo zamišljenoj i dobro napisanoj studiji, zasnovanoj na temeljnim istraživanjima (neobjavljena arhivska građa, objavljeni izvori, normativni izvori, stenografske beleške, bogata literatura istorijske, pravne, političko-publicističke provenijencije), sa logično-istorijskim redosledom izlaganja. Stepem savladanosti obimne arhivske građe i literature je zavidan. U širokim potezima, sa zastajanjem na mikroplanu, Mirko Petrović je iskazao sposobnost za identifikovanje krucijalnih istorijskih pojava i normativnopravnih suština konkordatskog akta iz 1925. godine, ali i refleksi, koji obično imaju obdareni istraživači i naučnici, za uočavanje nijansi kojima se istorijske pojave iskazuju. Pojedini delovi teksta su obrađeni komparativnim pristupom.

O problemima s kojima se autor susretao veoma rečito svedoči i kompoziciona struktura knjige. U okviru četiri poglavlja strukturisano je 25 potpoglavlja, tematski i hronološki čvrsto uklopljenih u celinu. Uočljiva su tri osnovna tematska kruga pitanja koja Mirko Petrović obrađuje. Prvi je posvećen modelima odnosa crkve i države tokom istorije i predstavlja teorijski okvir obavljenih istraživanja. U istoimenom poglavlju (*Modeli odnosa crkve i države*, 7-38 str.) sintetički je predstavljen sistem jedinstva crkve i države, sistem rastave crkve od države i model u kome je crkva javnopravna korporacija u državnom području. Uporedna pravna i istorijska analiza omogućava tačno definisanje istorijske uslovljenosti pojedinih modela i utvrđivanje pravnih posledica koje je svaki od njih proizvodio u tada postojećoj državi.

Drugi tematski krug iscrpljuje istorijski kontekst u kome je došlo do pokušaja sklapanja konkordata iz 1925. godine. To pitanje je obrađeno u okviru poglavlja *Papstvo i država* (39-64) i *Kraljevina SHS i rimokatolička*

crkva (65-140). Temeljno je izložen međunarodnopravni položaj Vatikana. Dužna pažnja je posvećena specifičnoj vrsti međunarodnog ugovora kakav je konkordat. Uz temeljan i kritički pretres do sada malo korišćenih istorijskih izvora, autor je obradio klerikalni program rimokatoličke crkve u kasnijoj Hrvatskoj za XX vek. U nastojanju da objasni konkordatski akt iz 1925. godine, autor je do tančina obradio konkordat Srbije i Vatikana iz 1914. godine, a i genezu tih odnosa, koji se sežu do sredine XIX veka. Posebne analitičke celine posvećene su rimokatoličkoj crkvi i stvaranju Kraljevine SHS, ustavnom pitanju i rimokatoličkoj crkvi, radu Ustavotvorne skupštine Kraljevine SHS, Vidovdanskom ustavu i verskom pitanju, pogledima rimokatoličkih prelata, političara, naučnika o položaju rimske crkve u jugoslovenskoj državi.

Tako iscrpan i širok istorijski pristup omogućio je autoru da se u poslednjem poglavlju posveti pravnoj analizi konkordatskog pitanja. Time je otvoren i treći dominantni tematski krug te studije posvećen pravnoj analizi (*Konkordatsko pitanje iz 1925. godine – pravna analiza*, 141-283). Komparativnim pristupom u tom delu studije autor je veoma dopadljivo i sigurno definisao konkordatske režime na području Kraljevine SHS, oslikao okolnosti u kojima je nastao ugovorni projekat iz 1925. godine, rekonstruisao tok pregovora u Vatikanu i postojeće ugovorne projekte. Nakon toga, na kritički prikazanim ugovornim projektima, upustio se u briljantnu pravnu analizu pravnog akta. Ti delovi teksta još jednom potvrđuju zavidan nivo istraženosti pojava koji je omogućio lucidne zaključke, sigurnost u saopštavanju zaključaka i na empiriji izgrađenih vrednosnih sudova, spoj erudicije i analitičnosti autora. Dobijeni istraživački rezultat naprosto razgolićuje klerikalnu suštinu angažmana rimokatoličke crkve u Kraljevini SHS. Pojedini delovi teksta koji je napisao Mirko Petrović imaju trajniju historiografsku vrednost. Monografiju zasvođuje veoma sadržajan zaključak, a i iscrpan popis izvora i literature.

Knjiga *Konkordatsko pitanje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* predstavlja dopunjeni rukopis istoimene magistarske teze branjene 1996. godine na Pravnom fakultetu u Bogradu.